

My *first* Art Collection

verslaglegging pilot

über blick
Den Haag, april 2008

inhoudsopgave

inleiding	3
1. hoe is deze evaluatie tot stand gekomen	4
2. de doelstellingen	4
3. de selectie van deelnemers	5
4. het programma	5
5. resultaten van de eindevaluatie	9
6. conclusies	
doelstellingen	25
verbeterpunten	27
colofon	29
bijlagen	29

inleiding

De stichting *My first Art Collection* (MfAC) is een non-for-profit stichting. MfAC is een nieuw cultureel trainingsprogramma dat maatschappelijk succesvolle hoogopgeleiden, met name met een dubbel cultureel profiel, op een intensieve en persoonlijke manier in aanraking brengt met de diverse aspecten van het collectioneren en ondersteunen van eigentijdse beeldende kunst. Het aangeboden programma bestaat uit bijeenkomsten met experts uit de wereld van de moderne en hedendaagse beeldende kunst. Zowel kunsthistorische en kunstbeschouwelijke, als praktische en financiële aspecten komen in het programma aan bod. De projectleiding is in handen van Ricardo Burgzorg van über blick. Het programma brengt Om te kunnen beoordelen of het concept goed is, is voor de duur van ruim een half jaar - in de periode september 2007 t/m maart 2008 - een pilot uitgevoerd. Zonder toetsing in de praktijk was vooraf immers moeilijk te zeggen of de huidige opzet van het programma aan de wensen van de deelnemers en de doelen van de stichting MfAC zou voldoen. In het voorliggende verslag wordt inzichtelijk gemaakt - in woord en beeld - wat de doelen waren, hoe het programma is opgezet, waaruit de bijeenkomsten van de pilot precies hebben bestaan en hoe deze in diverse opzichten zijn beoordeeld door de deelnemers. De doelstellingen van de pilot worden tegen het licht gehouden. De succesfactoren worden benoemd, evenals de verbeterpunten. Ook wordt verantwoording afgelegd over de aangewende subsidiegelden.

1. hoe is deze evaluatie tot stand gekomen?

Aan het evalueren van de pilot MfAC is veel aandacht besteed, zowel tussentijds als direct na afloop van de pilot. Aan het einde van iedere bijeenkomst ontvingen de deelnemers een vragenlijst aan de hand waarvan zij kenbaar konden maken hoe zij de desbetreffende bijeenkomst beoordeelden naar inhoud en organisatie. Zo kregen de projectleider en -medewerker al vanaf de eerste bijeenkomst een indruk van de meningen en wensen van de deelnemers. Dit maakte het mogelijk zo nodig tussentijds bij te sturen, maar ook dat wat als positief was aangemerkt te verankeren.

Na de allerlaatste bijeenkomst ontvingen de deelnemers een uitgebreide vragenlijst voor de eindevaluatie om te kunnen vaststellen of zij al dan niet tevreden waren met de inhoud en uitvoering van het programma als geheel. Of zij zaken gemist hebben, wat er goed was en wat beter had gekund. In het licht van de ambitie om van MfAC om door middel van een jaarlijks terugkerend regulier trainingsprogramma nieuwe kunstliefhebbers en collectioneers te stimuleren, wilde de organisatie weten of de deelnemers voorzetting van MfAC belangrijk achten en zo ja, wat zij interessant zouden vinden om hierin eventueel als nieuw onderdeel op te nemen. Als geheugensteun ontvingen zij kopieën van alle door henzelf ingevulde evaluaties per bijeenkomst. In de enquête ten behoeve van de eindevaluatie zijn vragen opgenomen die direct betrekking hebben op de in het projectplan beschreven doelen. Dit om uiteindelijk te kunnen toetsen of de doelstellingen van de pilot zijn bereikt. Uit de antwoorden van de deelnemers moest blijken in hoeverre:

- de deelnemers enthousiast zijn geraakt voor moderne en hedendaagse kunst.
- de deelnemers van plan zijn beeldende kunst te gaan verzamelen en/of bereid zijn in de toekomst kunstenaars(projecten) te ondersteunen.
- de deelnemers hun weg weten te vinden in de wereld van de kunst(handel).
- de deelnemers zich verantwoordelijk zijn gaan voelen voor het behoud en beheer van het nationaal cultureel erfgoed.

Naast de tussentijdse evaluaties en de eindevaluatie die zijn uitgevoerd door über blick, uitvoerder van de pilot, heeft de Mondriaan Stichting journalist en publicist Frank Siddiqui opdracht gegeven tot het monitoren en beoordelen van het pilotprogramma op zijn sociaal-maatschappelijke merites. De inhoud van deze monitoring valt uiteraard buiten het bestek van deze rapportage

2. de doelstellingen

Breed geformuleerd beoogt MfAC in kunst geïnteresseerde mensen, met name diegenen met een dubbel cultureel profiel, te enthousiasmeren voor moderne en hedendaagse kunst in het algemeen, voor het verzamelen en ondersteunen van werk van hedendaagse beeldend kunstenaars en hen mede verantwoordelijk te maken voor het nationaal cultureel erfgoed. Dit streven kan worden opgedeeld in onderstaande vier doelen:

1. MfAC wil voor haar deelnemers de drempel naar de niet zo toegankelijk geachte actuele kunstwereld verlagen. Het wil de deelnemers vertrouwd maken met de kunstmarkt door hen op een persoonlijke manier kennis te laten maken met de spelers en spelregels: galleries, musea, veilinghuizen, kunstbeurzen, artotheken, particuliere verzamelaars, musea en de kunstenaars zelf.
2. MfAC wil kennis bieden/overdragen aan haar deelnemers met betrekking tot kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing en de praktisch financiële kant van collectioneren.

3. MfAC streeft ernaar dat de deelnemers zich aan het einde van het programma sterker bewust zijn geworden van hun eigen smaak en meer zicht hebben gekregen op de wijze waarop zij zelf kunst zouden willen verzamelen of kunstenaars(initiatieven) zouden willen ondersteunen.
4. In breder verband hoopt MfAC te bewerkstelligen dat de deelnemers zich ervan bewust worden dat zijzelf als kunstminnende burgers een steentje kunnen bijdragen aan het kunstklimaat in Nederland en zich daarmee verantwoordelijk tonen voor het instandhouden van ons gezamenlijke cultureel erfgoed.

3. de selectie van deelnemers

Tussen januari en maart 2006 is het haalbaarheidsonderzoek *My first Art Collection* in samenwerking met ATANA uitgevoerd. In deze periode is er een e-mail uitgegaan naar alle leden van ATANA om hen te informeren over het conceptprogramma. Ook is toen geïnventariseerd wie belangstelling had voor deelname. Daarnaast heeft über blick voor de werving van deelnemers gebruik gemaakt van het eigen netwerk. In totaal meldden zich 65 mensen zich aan. Speciaal voor de pilot is een selectiecommissie in het leven geroepen die uit alle aanmeldingen een gevarieerde groep deelnemers moest selecteren. Deze bestond uit: Liane van der Linden, directeur Kosmopolis Rotterdam, Wim Pijbes, directeur Kunsthal Rotterdam, Els van der Plas, directeur Prins Claus Fonds, Ricardo Burgzorg, projectleider *My first Art Collection*. Bij de selectie is gelet op variatie in culturele achtergrond, beroepsgroep, sekse, leeftijd en mate van bekendheid met de kunstwereld. Maar het meest is gelet op de motivatie om aan het trainingsprogramma deel te nemen en de bereidheid te investeren in actuele beeldende kunst.

Toen de deelnemerslijst eenmaal definitief was, maakte Ricardo Burgzorg van über blick een afspraak met een ieder van hen. Om kennis te maken, de verwachtingen te peilen en welkom te heten bezocht hij alle deelnemers in spe bij hen thuis, op kantoor of elders.

Uiteindelijk zagen twee van de geselecteerde deelnemers kort voor aanvang van de pilot om persoonlijke en zakelijke redenen genoodzaakt zich terug te trekken. De definitieve groep die het trainingsprogramma heeft gevolgd, bestond uit 18 deelnemers. Hun culturele achtergronden variëren van: Antilliaans, Chileens, Indonesisch-Chinees, Iraans, Jordaans, Marokkaans, Surinaams tot autochtoon Nederlands. Zij bekleden maatschappelijke functies zoals: advocaat, docent voortgezet onderwijs, notaris, consultant, architect, arts, headhunter, onderwijsinspecteur, researchconsultant, private banker, conservator, hoofd financiën en manager.

4. het programma

Alle dertien geplande en in het projectplan genoemde bijeenkomsten hebben plaatsgevonden. Geen enkele bijeenkomst hoefde te worden geannuleerd noch qua inhoud ingrijpend te worden aangepast. Twee bijeenkomsten zijn qua volgorde (datum) omgewisseld in verband met een opdracht in het buitenland van een van de 'docenten'. Alleen voor de laatste bijeenkomst uit de serie zegde een van de sprekers kort van tevoren af. Dit gaf echter geen problemen. Doordat het programma voor deze bijeenkomst sowieso vrij vol was, ontstond juist wat meer ruimte. Hieronder volgt een beknopte beschrijving van alle bijeenkomsten.

woensdag 5 september 2007

De eerste bijeenkomst, tevens start van de pilot, vond plaats in het Stedelijk Museum Amsterdam. Gastheer namens het museum was directeur Gijs van Tuyl, die een welkomstwoord sprak. Tijdens deze bijeenkomst gaf Renée Steenbergen (kunsthistoricus, kunstcriticus en auteur van het boek 'Iets wat zoveel kost, is alles waard: verzamelaars van moderne kunst in Nederland') een introductielesing over het verzamelen van kunst en het mecenaat. Zij ging in op de historische rol van de kunstverzamelaar, diens invloed op het kunstklimaat en bijdrage aan het instandhouden van cultureel erfgoed – rollen die in onze tijd onverminderd gelden.

zaterdag 22 september 2007

De tweede bijeenkomst vond plaats in het Gemeentemuseum Den Haag. Gastheer namens het museum was Doede Hardeman, conservator moderne kunst. Kitty Zijlmans (hoogleraar kunstgeschiedenis van de nieuwste tijd, Universiteit Leiden) gaf een inleiding en een workshop. Tijdens deze bijeenkomst werden de deelnemers in twee groepen gesplitst. De 1^e groep bracht eerst onder leiding van Hardeman een bezoek aan het depot, waar het verzamelen en conserveringsbeleid van het museum werd toegelicht. In het depot stond een twintigtal van te voren geselecteerde kunstwerken klaar, die een rol kregen in de workshop van Kitty Zijlmans. De 2^e groep kreeg eerst een inleiding van Kitty Zijlmans op de workshop. De groepen wisselden vervolgens. Na de pauze kregen de deelnemers de opdracht om in groepjes van twee personen vijf kunstwerken te kiezen en te beargumenteren waarom ze die mooi vonden. Een map met prints van de geselecteerde kunstwerken die de deelnemers in het depot hadden bekeken stond hen ter beschikking. Tot slot gaf Zijlmans de workshop 'De kunst van het kiezen/keuze van de kunst'.

vrijdag 5 oktober 2007

De derde bijeenkomst vond plaats in De Appel te Amsterdam, centrum voor beeldende kunst. Gastvrouw en spreker was directeur Ann Demeester. Vanuit haar eigen visie gaf zij aan de hand van dia's een overzicht van stijlen, stromingen en ontwikkelingen in de moderne en vooral de actuele kunst.

vrijdag 19 oktober 2007

De vierde bijeenkomst vond plaats in de Rijksakademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam. Gastheer was algemeen directeur Janwillem Schrofer. Hij gaf een introductie met diapresentatie over de Rijksakademie en het werk van 25 aan de academie verbonden internationale kunstenaars. Een aantal kunstenaars leidde de deelnemers vervolgens rond in de werkplaatsen, het eigen atelier en dat van anderen. Tot slot kregen de deelnemers uitgebreide informatie over en toelichting op de kunstenaarsdocumentatie en bibliotheek.

zaterdag 3 november 2007

De vijfde (facultatieve) bijeenkomst vond plaats in FOAM, Fotomuseum Amsterdam. Gastheer was Rob Perrée, kunsthistoricus, kunstcriticus en samensteller tentoonstellingen. Hij gaf bij de tentoonstelling 'Mikhael Subotzky - Beaufort West' een interactieve lezing over criteria bij het beoordelen van de kwaliteit van kunst. Ook ging hij in op het verschil tussen de kwaliteitscriteria die musea hanteren en die voor een particuliere koper kunnen gelden. Roy Cremers van FOAM gaf tenslotte een introductie op FOAM-editions.

zaterdag 17 november 2007

Tijdens de zesde bijeenkomst kregen de deelnemers een kijkje in de keuken van bijzondere kunstverzamelaars: hun verzamelwoede en persoonlijke relatie met hedendaagse kunst. De verzamelaars toonden in hun huiselijke omgeving een deel van hun collectie. Zij vertelden over de start en uitbreiding van hun persoonlijke overwegingen gegroeide kunst-verzameling. De collectionerende gastheren waren: Frans Oomen (oprichter en eigenaar mo-artgallery) en Otto Schaap. In verband met de capaciteit was de deelnemersgroep in tweeën gesplitst. De ene helft bracht een bezoek aan Frans Oomen. De andere helft ging op bezoek bij Otto Schaap.

zaterdag 1 december 2007

De zevende bijeenkomst vond plaats bij veilinghuis Sotheby's te Amsterdam, waar het die dag een kijkdag was voor de veiling Hedendaagse kunst op 6 december. Gastvrouw namens Sotheby's was Caroline Rhodius, specialist op het gebied van moderne en hedendaagse kunst. Experts van het veilinghuis leidden de groep rond en gaven een presentatie over de werkwijze en visie op kunst van Sotheby's.

zaterdag 15 december 2007

De achtste bijeenkomst droeg de titel 'De galerie als voertuig voor kunst'. We startten in Galerie Paul Andriessse en eindigden in Galerie Serieuze Zaken te Amsterdam. Galeriehouders Paul Andriessse en Rob Malasch traden op als gastheer en verzorgden een presentatie over de doelstellingen van hun galleries. Malasch en Andriessse willen mensen, door middel van het kopen van kunstwerken, actief in cultuur laten participeren. Ook gingen zij in op de rol die een galeriehouder kan spelen voor potentiële verzamelaars.

zondag 13 januari 2008

Onder leiding van Felix de Rooy, beeldend kunstenaar, curator en verzamelaar brachten de deelnemers een bezoek aan een drietal galleries in Amsterdam. De Rooij gaf tijdens bezoeken aan galerie 'Native art', Galerie 23 en Galerie Lumen Travo zijn visie op de kunstgeschiedenis en de ontwikkelingen in de hedendaagse kunst. Gastheer namens Galerie 'Native Art' was Rob Aussen, verzamelaar en kunsthandelaar in traditionele Afrikaanse kunst.

In Galerie 23 – gespecialiseerd in hedendaagse Afrikaanse kunst - was galeriehouder Fons Geerlings gastheer. Het programma eindigde in Galerie Lumen Travo waar internationale hedendaagse kunst wordt getoond. Galeriehouder Marianne van Tilborg gaf een introductie.

zaterdag 26 januari 2008

De tiende bijeenkomst stond in het teken van de financiële en fiscale aspecten van het verzamelen van kunst en het ondersteunen van kunstenaars. Gastheer was Erik Bos, galeriehouder en eigenaar van Galerie Nouvelles Images. Hij ging in een presentatie inhoudelijk in op de relatie galeriehouder en cliënt. Ook kwam aan bod de mogelijkheid om als particulier kunstenaars en/of kunstenaarsinitiatieven te ondersteunen. Caroline Soons, medewerker Communicatie bij de Mondriaan Stichting gaf een toelichting op de KunstKoop. Tot slot verzorgde Sigrid Hemels, gepromoveerd op 'belastingsubsidies voor kunst en cultuur in Nederland' een lezing over de fiscale aspecten van het verzamelen van kunst.

donderdag 7 februari 2008

De elfde (facultatieve) bijeenkomst bestond uit een bezoek aan Art Rotterdam. De deelnemers startten met een korte introductie door de directeur van Art Rotterdam, Fons Hof. Adi Martis, hoofddocent Kunstgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht en gespecialiseerd in de relatie westers en niet-westers in de moderne beeldende kunst en fotografie begeleidde het beursbezoek. Hij besteedde aandacht aan de positie van niet-westerse kunst in internationaal kunsthistorisch perspectief. Voorts werd aan iedere deelnemer gevraagd op de beurs minimaal drie, maximaal vijf kunstenaars te kiezen, van wie werk in aanmerking zou kunnen komen voor de collectie van Heden. Heden had hiertoe voor de deelnemers een opdracht geformuleerd die vergezeld ging van een lijst met voorwaarden waaraan een voorstel tot aankoop moet voldoen.

zaterdag 23 februari 2008

Tijdens de twaalfde bijeenkomst vormden de deelnemers eenmalig een adviescommissie voor de aankoop van kunstwerken ter waarde van €10.000. Dit gebeurde in opdracht van Heden (voorheen Artoteek Den Haag). Gastheer was Jacko Brinkman, de directeur. Tijdens een uitzonderlijke commissievergadering brachten de deelnemers het tot dan toe geleerde in praktijk. Uit de lijst van door henzelf voorgestelde kunstenaars selecteerden enkele deskundigen uit de reguliere adviescommissie van Heden minimaal tien, maximaal vijftien kunstenaars. Alle deelnemers brachten gezamenlijk een aankoopadvies uit tijdens deze bijeenkomst, die werd geleid door Roos van Put (kunstadviseur) en Jacko Brinkman. Heden heeft dit advies opgevolgd en inmiddels twee werken van Popel Coumou, twee van Nour-Eddine Jarram en één van Lisa Holden aangekocht. Eén werk van Ignacio Gamucio zal nog aangekocht worden.

bijeenkomst 13, zaterdag 8 maart 2008

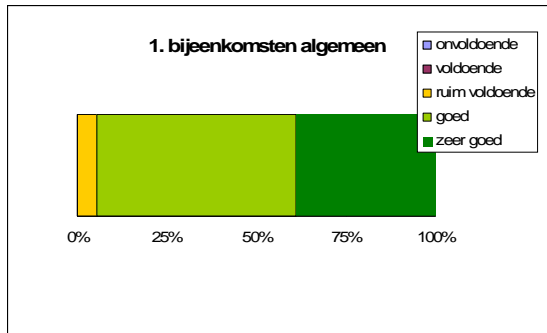
De dertiende en tevens laatste bijeenkomst vond plaats in Maastricht en stond in het teken van de mondialisering van de kunstwereld en het verzamelen in internationaal perspectief. We startten in Marres, centrum voor contemporaine cultuur, waar directeur en gastheer Guus Beumer een introductie gaf. Hierna was er een lezing over het genoemde thema door Els van der Plas, directeur van het Prins Claus Fonds. De geplande lezing van Charles Esche, directeur van het Van Abbemuseum kon geen doorgang vinden, vanwege afzegging van zijn kant. Tot besluit brachten de deelnemers een bezoek aan TEFAF Maastricht, een van de belangrijkste kunst- en antiekbeurzen ter wereld. Twee medewerkers van TEFAF verzorgden een exclusieve rondleiding. Een etentje vormde het besluit van de pilot.

5. resultaten van de eindevaluatie

Hieronder volgt een samenvatting van de antwoorden die de 18 deelnemer invulden op de vragenlijst ten behoeve van de eindevaluatie. Per vraag worden de resultaten zo mogelijk ook in de vorm van een grafiek inzichtelijk gemaakt.

1. wat vond u over het algemeen van de bijeenkomsten?

10 deelnemers oordeelden 'goed', 7 'zeer goed', 1 deelnemer gaf de waardering 'ruim voldoende'.

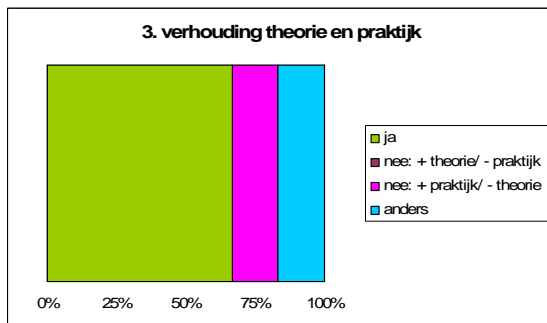

2. voldeed de inhoud van de bijeenkomsten aan uw verwachtingen?

16 deelnemers vonden van wel, 1 deelnemer oordeelde van niet omdat het beter was dan verwacht, 1 deelnemer vond dat het niet helemaal voldeed aan de verwachtingen omdat tijdens de bijeenkomsten de voorbereidende opdrachten niet altijd zijn nabesproken.

3. was de verhouding theorie / praktijk goed in balans?

11 deelnemers vonden dat deze goed in balans was, 3 zouden voor 'meer praktijk en minder theorie' hebben gekozen, 2 deelnemers kruisten de optie 'anders' aan en stelden 'meer theorie, maar niet minder praktijk' voor, 2 deelnemers beantwoordden de vraag niet.

4. welke onderwerpen/bijeenkomsten vond u het meest waardevol?

Het depotbezoek Gemeentemuseum Den Haag met Doede Hardeman gecombineerd met de workshop van Kitty Zijlmans werd met 13 keer het vaakst genoemd als 'meest waardevol'. Op de tweede plaats staat de Rijksakademie die in dit kader 10 keer werd genoemd. Op de derde plaats de bijeenkomst met kunstverzamelaars die 7 keer werd genoemd. Op de vierde plaats Heden met de 'aankoopcommissievergadering', deze kreeg 5 vermeldingen. Op de vijfde plaats met 4 vermeldingen: Tefaf, galerie Paul Andriessse en Sotheby's. Op de zesde plaats: Foam met de lezing Rob Perrée en het bezoek aan Marres. Op de zesde plaats, met steeds 2 vermeldingen, staan: Stedelijk Museum Amsterdam, de lezing van Renee Steenberg en het bezoek aan Galerie Native art. Tot slot werd steeds 1 keer genoemd: galeriebezoek in het algemeen, het programma van Felix de Rooij, het bezoek aan Art Rotterdam en de lezing bij De Appel.

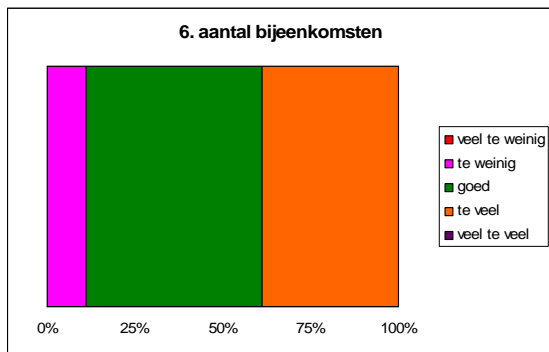
5. welke onderwerpen / onderdelen heeft u gemist?

De deelnemers noemden bij deze vraag verschillende dingen. Hieronder een overzicht integraal overgenomen van de ingevulde vragenlijsten voor de eindevaluatie:

- kunsthandel en het verzamelen vanuit het perspectief van een kunstenaar.
- jonge kunstenaars zonder galerie / jonge onbekende (niet-Nederlandse) kunstenaars.
- een lezing voor de leek over de definitie en historische kenmerken van moderne kunst.
- meer informatie over het kopen van kunst, de 'ins and outs'.
- meer informatie over het werk van bijv. Antilliaanse, Surinaamse, Marokkaanse en Turkse kunstenaars.
- meer aandacht voor kwalitatieve kenmerken en beoordelingscriteria t.b.v. het verzamelen.
- uitleg over stromingen in de hedendaagse kunst (die aankoopbaar is).
- aandacht voor bedrijfsverzamelingen.
- bezoeken aan internationale kunstmanifestaties.

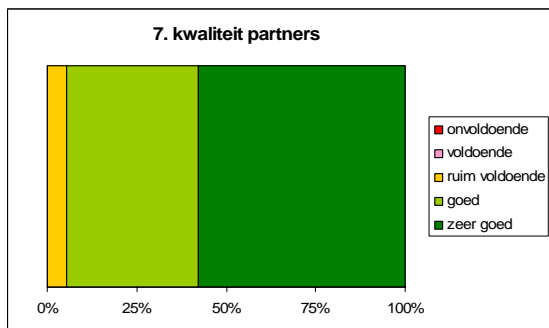
6. hoe beoordeelt u de hoeveelheid bijeenkomsten?

9 deelnemers oordeelden 'goed', 7 'te veel', 2 'te weinig'. 2 deelnemers die 'te veel' invulden doelden daarmee blijkens hun toelichting op het feit dat dit bij uitstek de bijeenkomsten betrof die door de week plaatsvonden. Vanwege hun werk konden zij deze niet bijwonen. Een andere deelnemer die 'te veel' omcirkelde, gaf als aanvulling dat hij/zij de hoeveelheid op zich goed vindt, enkele bijeenkomsten heeft moeten missen en desondanks het idee heeft een goede basis te hebben gekregen. Nog een andere deelnemer die 'te veel' aankruiste, gaf als uitleg dat hij/zij het te druk had om alle bijeenkomsten in te plannen in een volle werkagenda.

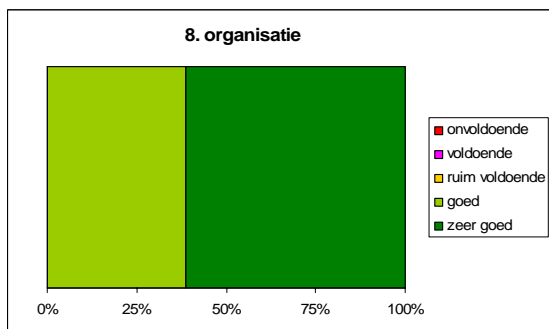
7. hoe beoordeelt u de kwaliteit van de partners (galeries, veilinghuis, academie, kunstbeurs, verzamelaars, begeleiders, musea e.d.)?

10 deelnemers oordeelden 'zeer goed', 6 'goed', 1 'ruim voldoende', 1 deelnemer oordeelde zowel 'goed' als 'zeer goed'.

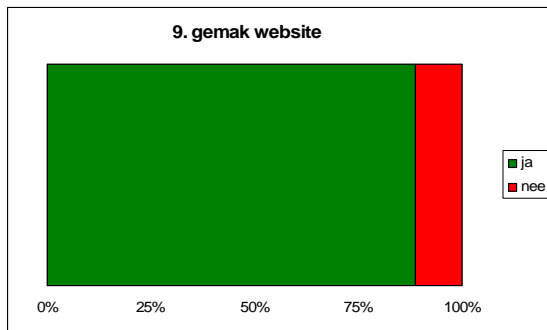
8. wat vond u van de organisatie van de bijeenkomsten?

11 deelnemers vonden dit aspect van de pilot 'zeer goed', de andere 7 'goed'.

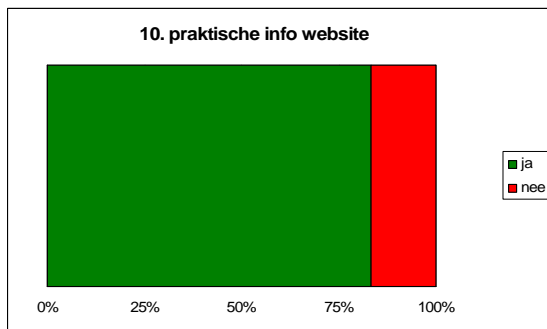
9. kon u de informatie over de pilot snel en gemakkelijk vinden op de website?

16 deelnemers vonden van wel, 2 van niet.

10. bood de website u voldoende praktische informatie over het programma?

15 deelnemers vonden van wel, 3 van niet. Een van de deelnemers die 'nee' had aangekruist, voegde hieraan toe dat hij/zich baseerde op de e-mails met uitgebreide praktische informatie die de projectleiding voorafgaand aan iedere bijeenkomst stuurde aan de deelnemers. Daardoor had hij/zij de website niet echt nodig gehad.

11. heeft u nog op- en aanmerkingen of aanvullingen die van belang kunnen zijn voor de verdere ontwikkeling van de website?

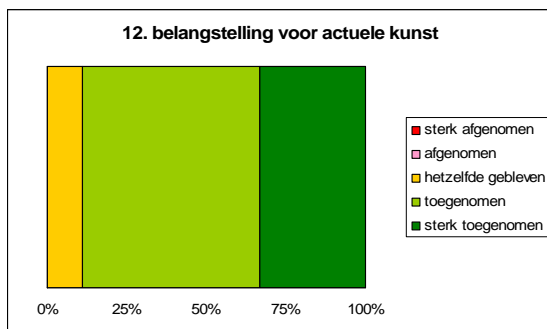
Opgemerkt werd bij deze vraag (integraal overgenomen uit de ingevulde vragenlijsten voor de eindevaluatie):

- ziet er goed uit, veel info en tips.
- meer foto's van My *first* Art Collection op de website.
- Engelse versie van de website.
- smoelenboekje van de deelnemers.
- meer links naar kunstsites.
- meer beeld op de site is aantrekkelijk.
- prima site, wel veel tekst in totaal, alhoewel helder geschreven.
- korte samenvatting van iedere bijeenkomst plus de ervaringen van deelnemers.

- behoud van het netwerk MfAC.
- mentorschapmodel.
- meer interactie op de site tussen deelnemers.
- website is nu al behoorlijk uitgebreid.

12. in hoeverre heeft het trainingsprogramma uw belangstelling voor actuele kunst beïnvloed?

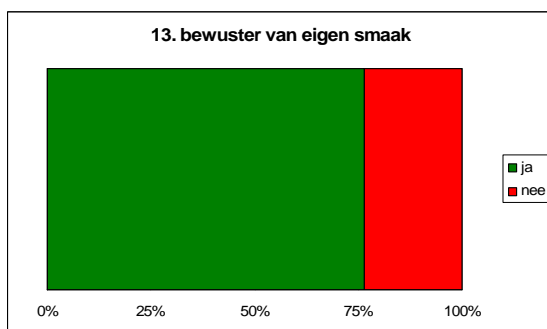
10 deelnemers gaven te kennen dat hun belangstelling is 'toegenomen'. 6 personen vonden dat deze 'sterk is toegenomen'. De overige 2 zagen geen verandering in hun mate van belangstelling. Van de laatste twee gaf een van hen nog als aanvulling: "Ik ben wel anders gaan denken over aankoop van fotografie."

13. heeft het trainingsprogramma u bewuster gemaakt van uw eigen smaak?

13 deelnemers zeiden van wel, 4 van niet, 1 deelnemer gaf geen antwoord. Degenen die 'nee' zeiden, noteerden onderstaande toelichtingen:

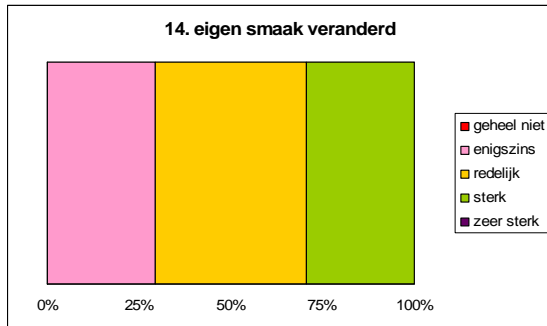
- "Wat meer verwarring, maar volgens mij is dat juist goed. Je moet je niet te vroeg beperken tot één stijl."
- "Niet zozeer bewuster als wel beïnvloed."
- "Was bij mij al ruim aanwezig, maar heb wel weer een extra dosis kunstverlangen gekregen."

14. heeft het trainingsprogramma uw smaak veranderd?

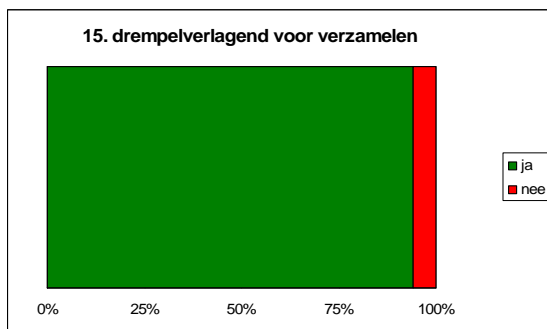
7 deelnemers signaleerden een ‘redelijk’ sterke verandering van hun smaak, 5 een sterke verandering. 1 deelnemer vulde de vraag niet in. 5 deelnemers constateerden ‘enigszins’ een verandering van smaak. 1 van hen voegde aan deze keuze toe:

- “Mijn smaak is niet veranderd, maar mijn smaak is wel beïnvloed in die zin dat ik open ben gaan staan voor andere alternatieven.”

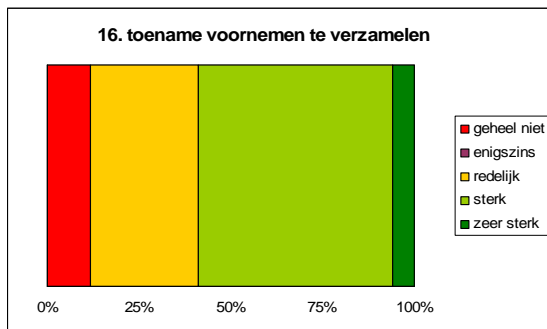
15. heeft het trainingsprogramma voor u drempelverlagend gewerkt wat betreft het verzamelen van kunst?

16 deelnemers zeiden ‘ja’, 1 ‘nee’, 1 deelnemer gaf geen antwoord. De enige deelnemer voor wie het programma blijkbaar niet drempelverlagend heeft gewerkt, zei hierover: “Ben al een eindje op weg en heb geen drempelvrees (meer).”

16. heeft het trainingsprogramma uw voornemen om kunst te gaan verzamelen beïnvloed?

9 deelnemers vonden dat hun voornemen ‘sterk’ is toegenomen, 5 deelnemers vulden in dat dit ‘enigszins’ is toegenomen, 2 vonden dat hun voornemen in het ‘geheel niet’ is toegenomen. Uit de toelichting blijkt dat zij al verzamelden en dat hun intentie niet is veranderd. 1 deelnemer vulde in dat het voornemen ‘zeer sterk’ is toegenomen.

17. heeft u een idee wat voor soort actuele kunst u wilt gaan verzamelen?

9 deelnemers gaven te kennen dat zij weten wat zij willen verzamelen maar nog niet zijn gestart. 3 deelnemers meldden al begonnen te zijn met verzamelen. 1 deelnemer weet nog niet wat hij/zij wil gaan verzamelen en geeft als toelichting dat hij/zij wel wil gaan kopen maar doordat het blikveld door de cursus ruimer is geworden de keuze minder eenduidig is. 1 deelnemer vulde de vraag niet in. 4 gaven andere antwoorden. 1 van hen kruiste 'ja' én 'nee' aan met de toelichting dat hij/zij wel ideeën heeft over wat voor soort kunst hij/zij wil kopen maar dat er nog geen structureel verzamelplan achter zit. Een ander kruiste 'anders' aan en plaatste de opmerking dat hij/zij zich niet wil gaan beperken tot een bepaald soort kunst. De derde persoon met de keuze 'anders' beschreef dat hij/zij niet écht een verzamelaar zal gaan worden, maar wel 'dingen' gaat kopen. De vierde persoon gaf aan dat hij/zijn van tevoren al was begonnen met verzamelen en deze verzameling verder zal uitbouwen.

18. wat heeft u tijdens de pilot aangekocht?

- een collage van Monali Meher bij Galerie Lumen Travo.
- een schilderij (olieverf) van Douglas Perez Castro bij Galerie Metis_nl.
- een foto van Akiko Takeda bij Galerie Metis_nl.
- een schilderij (acrylverf op papier) van Guy Wouété bij Galerie 23.
- een foto van Stijn Verhoeff (rechtstreeks bij de kunstenaar). *N.B. deze aankoop nog niet helemaal rond in de periode van het invullen van het evaluatieformulier.*
- een monotype van George le Roy bij Phoebus Rotterdam.
- een keramisch object van Norman Trapman bij Galerie Serieuze Zaken.
- een schilderij (olieverf op doek) van Jaap Hillenius bij Kunstuitleen Utrecht.
- een object van metaal en hout van Fiel Dos Santos bij Galerie 23.
- een meubel in Franse stijl uit 1880-1890 bij een antiekwinkel in Delft.
- een gouache van Eugène Brands.
- ook twee opties worden gemeld zonder nadere gegevens.

In de diverse velden 'toelichting' op de vragenlijst van de eindevaluatie is door de deelnemers regelmatig iets gezegd over hun persoonlijke interessegebied binnen de actuele beeldende kunst. Hieronder een overzicht van hun belangstellingen:

- Afrikaanse kunst
- Antilliaanse
- Beeldhouwkunst
- Conceptuele kunst
- Europees antiek

- Fotografie
- Hard-Edge Painting
- Jonge (allochtone) kunstenaars, juist niet de gevestigde orde
- Latijns-Amerikaanse kunst
- Marokkaanse
- Marokkaanse kunstenaars in de diaspora
- Niet-Westerse actuele kunst
- Nul / Zero
- Surinaamse
- Turkse kunst
- Westerse actuele kunst

19. bestaat er naar uw idee een verband tussen uw smaak/belangstelling op het gebied van kunst en uw eigen culturele profiel?

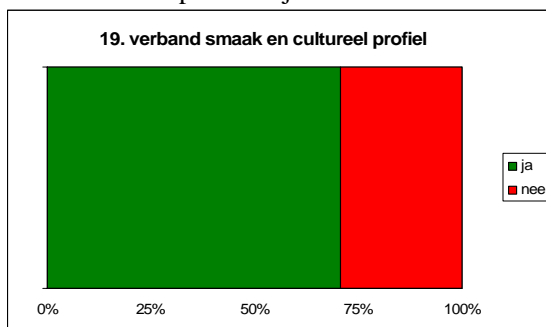
12 deelnemers bevestigden een dergelijk verband, 5 zien geen verband en 1 deelnemer gaf geen antwoord en voegde hieraan toe: “Ik weet het niet: veel universele elementen en het feit dat mijn culturele vorming toch nog in Nederland heeft plaatsgevonden”.

Citaten van deelnemers die aangaven géén verband te zien:

- “Sommige stukken die gemaakt zijn door kunstenaars van mijn Surinaamse achtergrond vind ik mooi, maar ik heb ook belangstelling voor kunstenaars uit Europa/Nederland.”
- “Nee voor mij is kunst universeel. Wel zou ik kunnen overwegen om juist die kunstenaars te supporten (kopen) die verwant zijn met mijn culturele profiel [...]”
- “Het maakt niet uit waar een kunstenaar vandaan komt. [...] maar ik zou het wel leuk vinden om Antilliaanse kunst te kopen.”
- “Heb een brede belangstelling, kan het niet echt herleiden.”

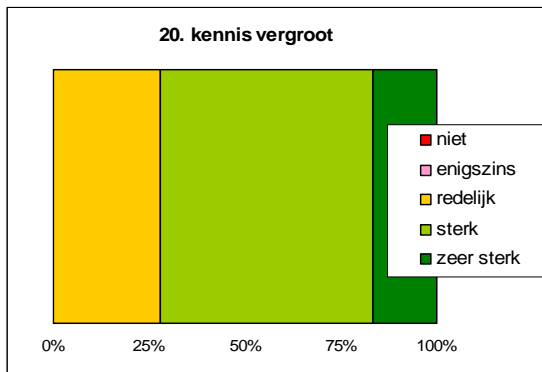
Citaten van deelnemers die wél een verband zien:

- “Ja ik kan mij er makkelijker mee identificeren.”
- “Ik zou toch het liefst kunst uit het Midden-Oosten kopen.”
- “Achtergrond speelt mee, mijn manier van kijken als architect.”
- “Niet-Europese kunst heeft meer emotionele waarde voor mij.”
- “Ja, want ik heb veel kunst van Surinaamse kunstenaars.”
- “Ja, ik ben opgegroeid als Europeaan met veel Afrikaanse kunst in huis en je ziet dat doorwerken in mijn huidige smaak.”
- “Ik voel mij meer aangetrokken tot werk van ‘allochtone’ kunstenaars. Vorm en inhoud spreekt mij meer aan.”

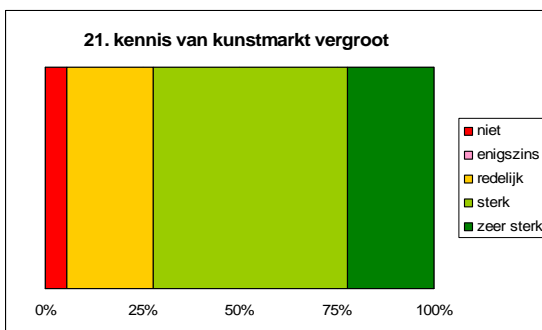
20. heeft het trainingsprogramma uw kennis van actuele kunst vergroot?

Alle deelnemers vinden dat hun kennis is toegenomen: 10 vinden dat deze 'sterk' is toegenomen, 5 vonden dat deze 'enigszins' is toegenomen, 3 vulden in 'zeer sterk toegenomen'.

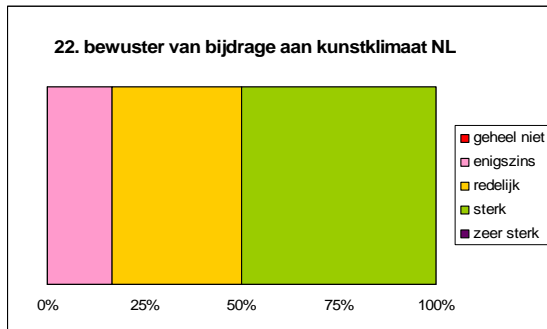
21. in hoeverre heeft het trainingsprogramma uw kennis van de kunstmarkt/- handel vergroot?

9 deelnemers vonden dat hun kennis 'sterk' is toegenomen, 4 oordeelden dat hun kennis 'zeer sterk' is toegenomen. Evenveel deelnemers oordeelden dat hun kennis 'redelijk' is toegenomen. 1 deelnemer vond dat zijn/haar kennis niet is toegenomen, citaat: 'Het programma heeft aan mijn kennis [*in dat opzicht*] niet veel toegevoegd.'

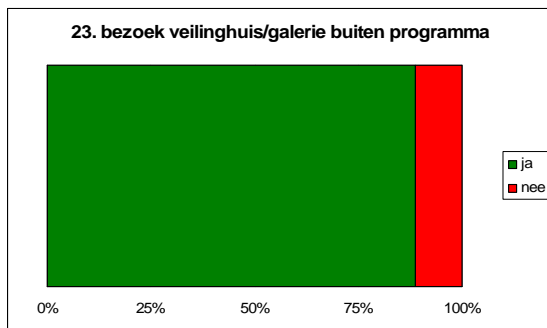
22. in hoeverre heeft het trainingsprogramma u bewuster gemaakt van uw eigen mogelijke rol met betrekking tot het cultureel erfgoed/kunstklimaat in Nederland?

9 deelnemers vonden dat hun bewustzijn in dat opzicht 'sterk' is toegenomen, 6 oordeelden 'redelijk sterk' toegenomen. 3 deelnemers vonden dat zij zich 'enigszins' bewuster zijn geworden van hun mogelijke bijdrage aan het kunstklimaat. 1 van deze deelnemers vulde aan: "Dat besef had ik al." 1 deelnemer die oordeelde dat hij/zij zich hier duidelijker bewuster van is geworden, schreef: "in zijn algemeenheid geloof ik dat iedere kunstaankoop/elk bezoek aan een galerie of museum bijdraagt aan ons (Nederlands) kunstklimaat [...]." 1 deelnemer verklaarde in dit kader specifiek jonge kunstenaars te gaan steunen door hun werk te kopen.'

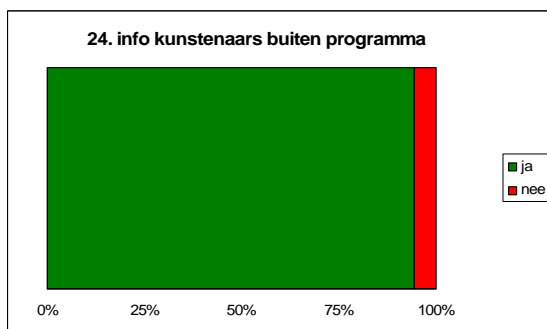
23. bent u tijdens de pilot buiten het trainingsprogramma om naar een galerie of veilinghuis geweest?

16 deelnemers zijn buiten het programma om naar een galerie of veilinghuis gegaan, 2 deelnemers niet.

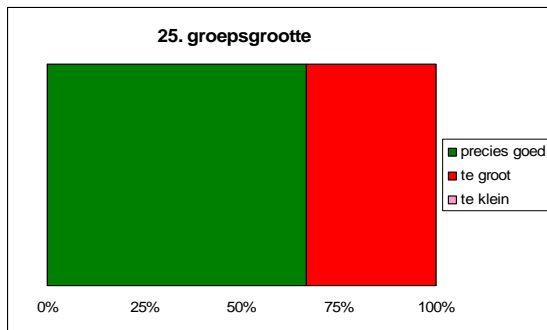

24. heeft u tijdens de pilot buiten het trainingsprogramma om informatie gezocht over een bepaalde hedendaagse kunstenaar?

17 deelnemers zochten buiten het programma om informatie op over een hedendaagse kunstenaar, 1 deelnemer niet.

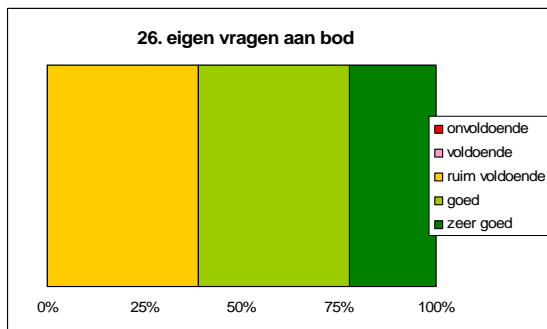

25. hoe heeft u de groeps grootte van 18 deelnemers ervaren tijdens de pilot?
12 deelnemers vonden de groeps grootte goed, 6 vonden de groep te groot.

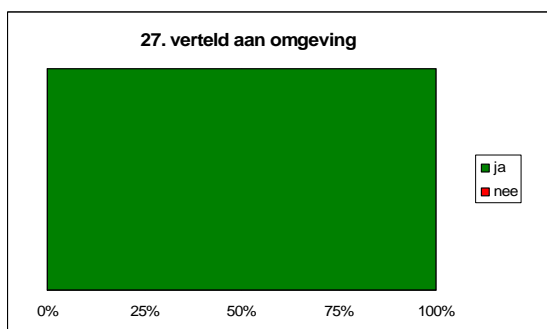
26. in hoeverre is uw belangstelling of zijn uw vragen tijdens de bijeenkomsten aan bod gekomen?

7 deelnemers vonden dat hun vragen/belangstellingen 'ruim voldoende' aan bod zijn gekomen. Eenzelfde aantal oordeelde dat de eigen vragen/belangstellingen 'goed' aan bod zijn gekomen. 4 deelnemers waren van mening dat hier 'zeer goed' aandacht voor was.

27. heeft u in uw familie-, kennissen-, vrienden- en werkkring wel eens verteld over My first Art Collection?

Alle deelnemers hebben in hun persoonlijke omgeving verteld over My first Art Collection.

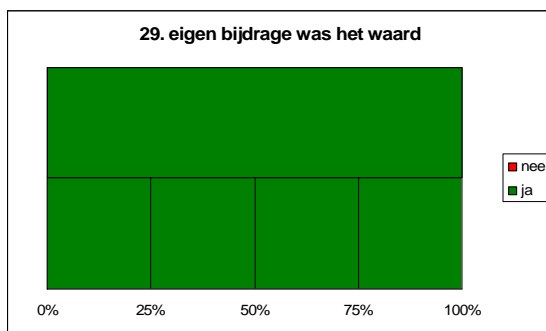
28. zo ja, hoe waren de reacties?

Er zijn blijkens de antwoorden die zijn ingevuld overwegend positieve reacties ontvangen door de deelnemers. Hieronder een overzicht van reacties die zij noteerden:

- enthousiast, positief, geïnteresseerd, verrast.
- zeer benieuwd naar vervolgbijeenkomsten/interesse in deelname vervolgsessie/meesten wilden zich meteen aansluiten.
- vonden het bijzonder dat ik hieraan meedeed.
- “Hoe ben je erachter gekomen dat dit er was?”/“Hoe kom je bij die club?”
- quite curious and some of them positive about it.
- soms vond men het elitair.
- leidend tot de vraag of zij ook in aanmerking komen om MfAC te volgen.
- verzamelen van kunst vaak voor anderen een ver-van-mijn-bed-show.
- bijzondere zaken aan bod.
- geïnteresseerd in de verwachte aankopen.

29. is het programma in deze pilotfase u uw eigen bijdrage van € 250 waard geweest?

Iedereen oordeelde dat het de eigen bijdrage waard was.

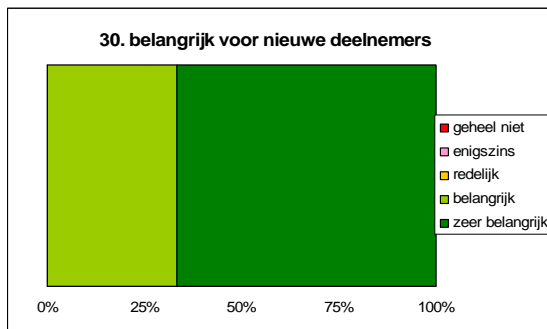

30. hoe belangrijk vindt u het dat dit trainingsprogramma wordt voortgezet voor nieuwe deelnemers?

Een ruime meerderheid van de deelnemers vindt het ‘zeer belangrijk’ dat het programma wordt voortgezet voor nieuwe deelnemers, 6 vinden het ‘belangrijk’.

Enkele citaten:

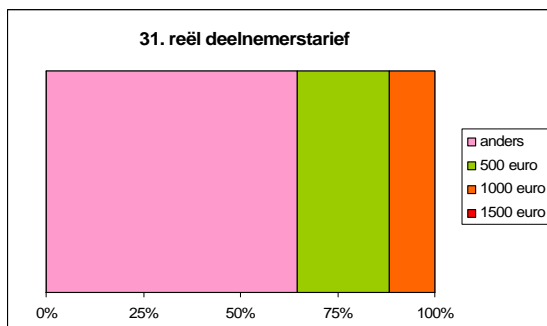
- “Een fantastische manier om met experts binnen de kunstwereld in contact te komen; aanrader!”
- “Zie ook vraag 23. Kunstklimaat is afhankelijk van supporters. Zonder publiek geen kunst. Dus ook het onderhouden van kweekvijvers is een must. MfAC is één van die kweekvijvers.”
- “Niet alleen vanuit een persoonlijk standpunt, maar ook vanuit maatschappelijke betekenis is het van belang dat gestructureerde kennis over kunst verzamelen verspreid wordt.”
- “Er ligt een behoefte in de markt.”
- “Het zou zonde zijn dit bij één keer te laten.”
- “Er zijn zeer veel mensen die de drempels van de kunst te hoog vinden. Dit programma draagt ertoe bij dat mensen zelfverzekerder een galerie binnen stappen.”

31. wat is volgens u een reëel deelnemerstarief per persoon voor het trainingsprogramma in de toekomst?

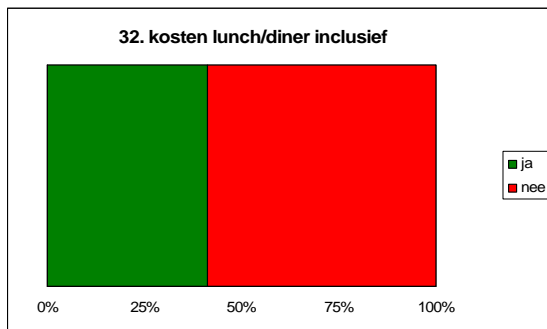
Hierover liepen de meningen uiteen. 4 deelnemers vonden 500 euro per persoon een reëel tarief, 2 vonden dat het programma 1000 euro per persoon waard is. De anderen stelden diverse bedragen voor tussen 250 en 500 euro. Het gemiddelde van alle voorgestelde tarieven ligt rond 450 euro.

1 deelnemer plaatste de kanttekening dat het bepalen van een tarief afhankelijk is van het businessmodel dat je hanteert voor het programma. Voor een exclusief programma en bijbehorende doelgroep kan een tarief van 1000 euro per persoon worden gehanteerd. Voor een breed toegankelijk programma vindt deze deelnemer 250-300 euro per persoon redelijk. Een andere deelnemer verwoordt iets soortgelijks en voegt daaraan toe dat het programma betaalbaar zou moeten blijven voor een brede doelgroep. Een andere deelnemer oppert de mogelijkheid om voor het basisprogramma MfAC een tarief van 250-500 euro te vragen en voor een verdiepend vervolgprogramma 500-750 euro.

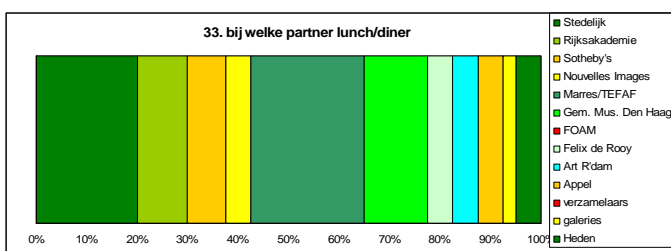
32. zouden de kosten van lunches/diners binnen het trainingsprogramma in de toekomst opgenomen moeten worden in de deelnemerstarief?

De meningen liepen uiteen bij de vraag of het programma inclusief of exclusief de kosten voor lunches/diners zou moeten worden aangeboden in de toekomst. De meerderheid koos voor 'exclusief'.

33. bij welke programmaonderdelen is het, naar uw oordeel, van belang om een lunch of diner te organiseren?

De meeste deelnemers vonden een lunch of diner belangrijk aan zowel het begin van het programma als het einde: als start en tot besluit.

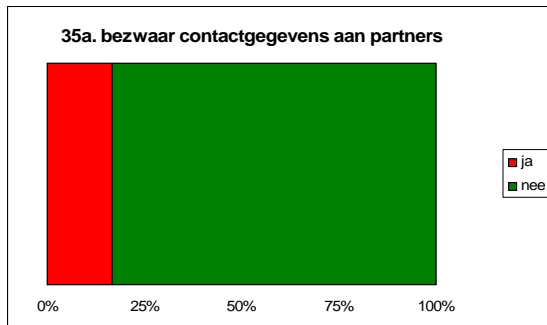
34. heeft u aanbevelingen/verbeterpunten voor het trainingsprogramma My first Art Collection in de toekomst?

Hieronder een overzicht van wat de deelnemers zoal noteerden:

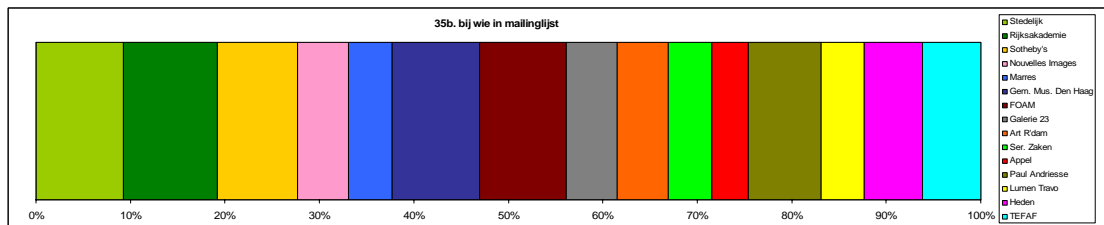
- het organiseren van interessante terugkomdagen of zelfs een complete follow-up.
- aan het begin van het programma tijd uittrekken voor het onderling leren kennen van de deelnemers, o.a. een uitgebreid voorstelrondje en het onderling uitwisselen van de kunstautobiografie.
- niet starten op een doordeweekse dag om 17 uur, de bijeenkomsten zoveel mogelijk in de weekends plannen.
- actuele kunst juist in mondiaal perspectief meer aan bod laten komen.
- meer actieve inbreng/deelname van de deelnemers tijdens de bijeenkomsten stimuleren, zoals bij Gemeentemuseum Den Haag en Heden.
- iets meer aandacht voor theorie.
- het programma als geheel inkorten, maar wel alle programmaonderdelen behouden.
- uitbreiding van het programma naar meerdere steden in Nederland en het buitenland (België, Luxemburg, Duitsland).
- het programma meer richten op de *beginnende* verzamelaar.

35a. heeft u er bezwaar tegen dat uw contactgegevens in de mailinglijst worden opgenomen van de deelnemende culturele partners?

De overgrote meerderheid van de deelnemers vond het uitstekend dat de adresgegevens worden opgenomen in het adressenbestand van culturele partners van My first Art Collection en heeft daarbij ook specifieke voorkeuren (36b).

35b. kruis aan bij welke culturele instellingen u graag opgenomen wilt worden in de mailinglijst.

36. heeft u nog op- en aanmerkingen of aanvullingen?

Hieronder een samenvatting van wat de deelnemers zoal noteerden:

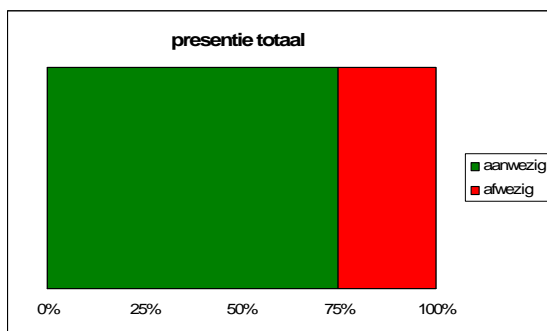
- perfect / zorgvuldig samengesteld programma.
- goed initiatief.
- complimenten voor de organisatie / persoonlijke aandacht gewaardeerd.
- heel bijzonder om te mogen deelnemen.
- hoop op een vervolgprogramma voor nieuwe deelnemers.
- hoop op een verdiepend vervolgprogramma voor oud-deelnemers.
- in stand houden van een netwerk van oude en nieuwe deelnemers aan MfAC.
- heel geschikt als introductiecursus.
- meer open vragen op het tussentijdse evaluatieformulier.
- leuk mensen te ontmoeten die je anders niet zo snel tegenkomt / zal de deelnemers missen.
- meer vertrouwen gekregen bij kunst aankopen.
- frequentie van de bijeenkomsten bij voorkeur 1 keer in de 4 weken.
- tussentijdse uitnodigingen van culturele instellingen worden op prijs gesteld.
- tijdens de bijeenkomsten meer doen met de voorbereidende opdrachten.

Met opmaak:
opsommingstekens en
nummering

- opnemen van extra onderdelen die uitvoerbaar zijn in de vrije tijd (bijv. galeriebezoek).
- bij de intake van nieuwe deelnemers vragen naar hun budget voor kunstaankoop tijdens het programma en niet zozeer naar het aankoopbudget voor een heel kalenderjaar.
- bij etnografica als onderwerp binnen het programma voortaan informatie geven /een discussie voeren over de ethische bezwaren tegen de handel hierin.

Gemiddeld was ruim 75% procent van de deelnemers aanwezig tijdens de bijeenkomsten. De redenen die deelnemers opgaven voor hun afwezigheid liepen uiteen, maar kunnen onderverdeeld worden in de volgende vijf hoofdgroepen. Wat het vaakst voorkwam, staat bovenaan, wat minder vaak eronder:

- werk
- vakantie
- persoonlijke gebeurtenis/viering
- ziekte
- divers

6. conclusies

doelstellingen

Om te kunnen beoordelen of en in hoeverre de oorspronkelijke doelen van de pilot zijn bereikt, is het goed deze zoals geformuleerd in het projectplan hier te herhalen en af te zetten tegen de resultaten van de eindevaluatie.

Breed geformuleerd beoogt MfAC in kunst geïnteresseerde mensen, met name diegenen met een dubbel cultureel profiel, te enthousiasmeren voor moderne en hedendaagse kunst in het algemeen, voor het verzamelen en ondersteunen van werk van hedendaagse beeldend kunstenaars en hen mede verantwoordelijk te maken voor het nationaal cultureel erfgoed. Dit streven kan worden opgedeeld in onderstaande vier doelen:

1. MfAC wil voor haar deelnemers de drempel naar de niet zo toegankelijk geachte actuele kunstwereld verlagen. Het wil de deelnemers vertrouwd maken met de kunstmarkt door hen op een persoonlijke manier kennis te laten maken met de spelers en spelregels: galeries, musea, veilinghuizen, kunstbeurzen, artotheken, particuliere verzamelaars, musea en de kunstenaars zelf.

De resultaten van vraag 15 geven aan dat dit doel bereikt lijkt te zijn. Op de vraag of het trainingsprogramma drempelverlagend heeft gewerkt wat betreft het verzamelen van kunst antwoordden 16 deelnemers met 'ja', 1 met 'nee' en 1 deelnemer gaf geen antwoord. De enige deelnemer voor wie het programma niet drempelverlagend heeft gewerkt zegt hierover: "Ben al een eindje op weg en heb geen drempelvrees (meer)."

Ook de antwoorden van vraag 12, 15, 16, 17, 18 en 23 bevestigen dit beeld. De meerderheid van de deelnemers heeft meer belangstelling gekregen voor actuele kunst, is van plan kunst te gaan verzamelen - dan wel zo nu en dan kunst te kopen - weet veelal waar de eigen belangstelling naar uitgaat, heeft buiten het programma om wel eens een galerie of veilinghuis bezocht en sommigen zijn zelfs al gestart met het kopen van kunst.

2. MfAC wil kennis bieden/overdragen aan haar deelnemers met betrekking tot kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing en de praktisch financiële kant van collectioneren.

Bij vraag 20 wordt duidelijk dat alle deelnemers vinden dat hun kennis van actuele kunst is toegenomen. 10 van hen oordeelden dat deze 'sterk' is toegenomen, 5 vonden dat deze 'enigszins' is toegenomen, 3 vulden in 'zeer sterk' toegenomen'.

Op 1 deelnemer na vonden alle deelnemers dat ook hun kennis van de kunsthandel is toegenomen: 9 deelnemers vulden in 'sterk' toegenomen, 4 'zeer sterk', evenveel oordeelden 'redelijk'. 1 deelnemer vond niet dat zijn/haar kennis is toegenomen. Het meest zinvolle onderdeel van MfAC vonden de deelnemers de bijeenkomst in het Gemeentemuseum met Kitty Zijlmans en Doede Hardeman. Deze bijeenkomst, waarin de kunst van het kiezen centraal stond, heeft de deelnemers basiskennis op het gebied van kunstbeschouwing gegeven. Maar ook het feit dat een aantal deelnemers al tot kunstaankopen is overgegaan, is een indicatie dat men de weg wist en hier voldoende kennis voor in huis had. Ook deze doelstelling lijkt te zijn gehaald.

3. MfAC streeft ernaar dat de deelnemers zich aan het einde van het programma sterker bewust zijn geworden van hun eigen smaak en meer zicht hebben gekregen op de wijze waarop zij zelf kunst zouden willen verzamelen of kunstenaars(initiatieven) zouden willen ondersteunen.

Uit de resultaten van vraag 13 en 14 blijkt dat de overgrote meerderheid van de deelnemers zich bewuster is geworden van de eigen smaak, een nog groter percentage constateerde zelfs een verandering van smaak, waarbij vaak werd opgetekend dat er sprake was een nieuw inzicht, bredere blik enzovoort. Uit de antwoorden bij vraag 17 blijkt dat alle deelnemers inderdaad kunst willen (gaan) verzamelen, of zo nu en dan kunst willen kopen – sommigen zijn hier tijdens de pilot al mee gestart. Ook heeft de meerderheid een idee van wat hij/zij wil gaan verzamelen. Dat er heel diverse interesses leven op het gebied van actuele kunst bleek uit diverse ingevulde vragenformulieren, opmerkelijk is de grote belangstelling van de groep voor kunst in mondiaal perspectief ('kunst van kunstenaars met een dubbel cultureel profiel') en voor het werk van jonge nog onbekende kunstenaars. Een samenvatting is te vinden bij vraag 18.

4. In breder verband hoopt MfAC te bewerkstelligen dat de deelnemers zich ervan bewust worden dat zijzelf als kunstminnende burgers een steentje kunnen bijdragen aan het kunstklimaat in Nederland en zich daarmee verantwoordelijk tonen voor het instandhouden van ons gezamenlijke cultureel erfgoed.

Voor alle deelnemers geldt in mindere of meerdere mate dat zij zich door het intensief volgen van het trainingsprogramma sterker bewust zijn geworden van het feit dat zij zelf invloed hebben op het kunstklimaat in het land en daarmee uiteindelijk bijdragen aan het instandhouden van cultureel erfgoed. 9 deelnemers vonden dat hun bewustzijn in dat opzicht zelfs 'sterk' is toegenomen, 6 oordeelden 'redelijk sterk' toegenomen. 3 deelnemers vonden dat zij zich hier 'enigszins' bewuster van zijn geworden.

In het projectplan op basis waarvan subsidie is aangevraagd en verkregen is vastgelegd dat de organisatie het pilotprogramma als geslaagd zal beschouwen indien driekwart van de cursisten positief is over het programma, in die zin dat zij oordelen dat zij:

- a. voldoende kennis hebben opgedaan over hedendaagse kunst en verzamelen.
- b. geënthousiasmeerd zijn geraakt voor hedendaagse beeldende kunst.
- c. het voornemen hebben zelf kunst te gaan verzamelen.

Uit al het bovenstaande mag worden afgeleid dit is gelukt. Last but not least concludeerden alle deelnemers (vraag 30) dat dit trainingsprogramma 'belangrijk' of zelfs 'heel belangrijk' is voor de toekomst om nieuwe groepen verzamelaars op te leiden.

verbeterpunten

Op grond van opmerkingen uit de eindevaluatie en de tussentijdse evaluaties, van de 'docenten' en van de observaties van de projectleiding zelf zijn de onderstaande verbeterpunten voor een toekomstig programma opgesteld.

de selectie van de deelnemers

De selectie is naar tevredenheid geweest. De groep was in meerdere opzichten divers, wat prettig werkte, zowel voor de deelnemers onderling als voor de 'docenten'. Bij een volgend programma kun je uitgaan van het feit dat kennis die een deelnemer opdoet hoe dan ook (deels) terecht zal komen bij de eventuele partner van de deelnemer. Dit betekent dat het maatschappelijke bereik van het programma in wezen groter is wanneer de groep bestaat uit enkele deelnemers.

de start

Tijdens de eerste bijeenkomst moet meer aandacht en tijd worden besteed aan het onderling kennismaken van de deelnemers en het uitspreken van de verwachtingen ten aanzien van het trainingsprogramma. Deelnemers zouden hun eigen kunstautobiografie kunnen toelichten. De projectleider kan deze gelegenheid benutten om de doelstellingen van het trainingsprogramma duidelijker dan nu het geval was uiteen te zetten

inhoud

Bij sommige bijeenkomsten was sprake van een te vol programma. Er waren dan te veel onderdelen - die inhoudelijk goed op elkaar aansloten -, maar er bleek dan toch te weinig tijd voor de docenten om alles volledig uit te werken. Voor de deelnemers was er een overvloed aan informatie, die niet altijd goed kon worden opgenomen. Het is beter om in de toekomst minder onderdelen in te plannen per bijeenkomst en meer tijd te bieden voor bijvoorbeeld actieve werkvormen als onderlinge uitwisseling of discussie.

werkvormen

Alle lezingen - geen enkele uitgezonderd - zouden interactief van opzet moeten zijn. De didactische vorm van de klassieke lezing, waarbij de spreker spreekt en het publiek luistert kwam zo nu en dan voor tijdens de pilot, maar werd als te passief ervaren door de deelnemers. Gewaardeerd werden werkvormen zoals discussie, persoonlijke opdrachten en onderlinge uitwisseling. Er zou meer gelet moeten worden op een goede balans tussen actieve en passieve onderdelen. Dit vraagt om zorgvuldige afstemming met de 'docenten' die de bijeenkomsten leiden. Deze moeten van tevoren zoveel mogelijk beschikbare informatie over de deelnemersgroep ontvangen om de bijeenkomst zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de doelgroep. De 'docenten' moeten precies op de hoogte zijn van de doelstellingen van de desbetreffende bijeenkomst (en het gehele programma), weten wat de syllabus omvat, inzage krijgen in de kunstautobiografieën en uiteraard op de hoogte zijn van eventuele specifieke wensen van de projectleiding en van de voorbereidende opdrachten. Hiervoor zouden zij bij voorkeur van tevoren input kunnen leveren, zodat een goede aansluiting ontstaat met zijn/haar activiteit/verhaal. Ook moet worden afgesproken dat het nabespreken van de opdracht een vast onderdeel is van iedere bijeenkomst.

voorbereidende opdrachten/meer zelfwerkzaamheid

Uit de voorbereidende opdrachten valt meer profijt te trekken dan tijdens de pilot is gedaan. Ze werden door sommigen als te eenvoudig bestempeld, of te weinig activerend. Aan de bespreking van de opdrachten tijdens bijeenkomsten is te weinig aandacht besteed. Wanneer de uitwerkingen niet worden besproken neemt ook de motivatie eraan te werken af en zal de opdracht ook eerder als passief worden ervaren. Deelnemers gaven zelf aan dat er in dat opzicht eisen aan hen gesteld mogen worden. Hier liggen kansen voor de toekomst. Juist door het onderling bespreken van goed doordachte opdrachten leren deelnemers elkaar kennen. Dit sluit aan bij het bovenstaande punt. Het gezamenlijk nabespreken van opdrachten is een actieve werkvorm.

planning

Het is belangrijk gebleken zoveel mogelijk bijeenkomsten in weekeinden te plannen. Wanneer deze doordeweeks plaatsvonden, viel op dat velen zich niet of met veel moeite hadden kunnen vrijmaken van hun werk. Wanneer bijeenkomsten niet anders dan op tijdstippen rondom de aanvang van het middaguur of aan het einde van de middag kunnen starten/eindigen moet een lunch of diner standaard deel uitmaken van het programma. Tijdens de pilot was hier vaak op gerekend, maar niet altijd.

colofon

tekst   Ricardo Burgzorg
 grafieken   Klawa Koppenol
 beeldmateriaal pilot   Najib Nafid

bestuur

Els van der Plas, voorzitter (directeur Prins Claus Fonds)
 Günay Uslu, lid (cultuurwetenschapper en verbonden aan de UvA)
 Willem Arnout Verbeek, secretaris/penningmeester (civiel advocaat)

college van advies

Ronald Bax, Amsborgh Group
 Astrid Elburg, Elburg Consultancy
 David de Goede, De Vroedt & Thierry BV
 Maya Meijer-Bergmans, MAB Art Fund
 Jet van Overeem, conservator Educatie, Gemeentemuseum Den Haag
 Stefan van Raay, directeur Pallant House Gallery (UK)
 Alexander Strengers, De Nederlandsche Bank - Kunstcommissie

selectiecommissie

Liane van der Linden, directeur Kosmopolis Rotterdam
 Els van der Plas, directeur Prins Claus Fonds
 Wim Pijbes, directeur Kunsthal Rotterdam
 Ricardo Burgzorg, projectleider My *first* Art Collection

samenwerkingspartners

Art Rotterdam, Rob Aussen, de Appel, FOAM, Galerie 23, Galerie Nouvelles Images, Galerie Paul Andriessse, Galerie Serieuze Zaken Studios, Gemeentemuseum Den Haag, Heden, Sigrid Hemels, KunstKoop, Lumen Travo, Marres, Adi Martis, Frans Oomen, Rob Perrée, Els van der Plas, Roos van Put, Felix de Rooy, Rijksakademie van beeldende kunsten, Otto Schaap, Sotheby's, Stedelijk Museum Amsterdam, Renée Steenbergen, TEFAF en Kitty Zijlmans

bijlagen

- persbericht
- artikelen in de media
- beeldmateriaal bijeenkomsten